

Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme

Prof. Dr. Gülşah BAŞOL

6. Baskı

Prof. Dr. Gülsah BAŞOL

EĞİTİMDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

ISBN 978-605-364-588-7

DOI 10.14527/9786053645887

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2019, PEGEM AKADEMI

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabı tümü ya da bölümleri, kapak tasarımları; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtilamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandolsuz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten uluslararası akademik bir yayınevıdır. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tâminan yüksekokretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindeks.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilirmektedir.

1. Baskı: Kasım 2012, Ankara

6. Baskı: Eylül 2019, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türlüdür

Dizgi-Grafik Tasarım: Ayşe Nur Yıldırım

Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.

İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105

Yenimahalle/ANKARA

(0312 394 55 91)

Yayınçı Sertifika No: 36306

Matbaa Sertifika No: 26687

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA

Yayinevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-İleti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ALTINCI BASKIYA ÖN SÖZ

Öncelikle PEGEM ailesine bana Türkiye'nin dört bir yanından öğretmen adaylarına kitabıma ulaşırma fırsatı sunduğu için teşekkür ediyorum.

İyi öğretmenin pek çok vasfi vardır. Mesela her şeyden önce iyi bir insan olmalıdır. Ancak ne yazık ki iyi olmak tek başına yeterli bir öğretmen niteliği değildir. Kaynağı bol öğretmenin öğretme konusunda daha şanslı olduğuna pek coğumuz şahit olmuştur. Mademki bilgiyi herkes kendince yapılandırıyor; öğretmen bu yolda sadece bir öncü, o halde iyi bir rehber olmalıdır. Okul yöneticisi, öğretmen ve veliler olarak “Bana ne verebilirsın” anlayışından uzaklaşıp “senin için ne yapabilirim” anlayışını benimsememiz gerekiyor.

Eğitimde teknoloji kullanımını yanlış anladığımızı düşünüyorum. Akıllı tahlaların ve projektörün sınıflarda yerini almasıyla birlikte derslerde sunu kullanımını yaygınlaşmıştır. Oysa asıl olan bilgidir; bilgiye çok kaynaktan ulaşılmalı, öğretmen bilgiyi sunan kişiye indirgenmemelidir. Yapılandırıcı yaklaşımda önemini sürekli vurguladığımız çoklu değerlendirme, öğretmenin öğrenciyi gerçekten tanımamasını gerektirir. Değerlendirme konusunda kalın şablonlar olduğunda (birer adet ara sınav final sınavı ve performans notu girilmesi vb gibi) öğretmen kendisinden istenileni yapmakla yetinecek, böyle bir çaba içine girmeyecektir.

Öğretmeni sınırlamaktan ziyade, katkı eklenmiş modellerle öğrenci başarısı eğitimin tüm paydaşları ile birlikte değerlendirilmelidir. Öğretmenlerimiz için tek yapmamız gereken onlara ihtiyaç duydukları kaynakları sunmaktır. Bu doğrultuda sınıf mevcutlarını azaltmak, etkinlik temelli öğretim yapılabilmesi için okullarda gerekli fiziki ortamları oluşturmak faydalı olabilir. Gerisinde kaldığımız çağın izlerini sürememek en büyük korkumuz ve onu yakalamak en büyük kaygımız olmalı diye düşünüyorum.

Buraya özel bir not ilistirirsek, çok sevdiğim kızlarımı üniversite için uğurladığımdan beri ne zaman pencereden baksam Tokat bulutluydu. Hiçbir bulut bir dağın zirvesinde sürekli kalmaz diyenlere inanın...

Desteğimle yanıldım olan herkese teşekkürler... İyi ki varsınız...

BEŞİNÇİ BASKIYA ÖN SÖZ

PEGEM yayın ekibi olarak, kitabın beşinci baskısını yeniliklerle donatıp okuyucuya buluşturanın haklı gururunu yaşıyoruz. Etkinlik temelli olarak tasarlanmış kitabın alanda kendini yetiştirmek isteyen tüm öğretmenlere katkı sağlaması nihai hedefimiz. Bu süreçte kitapta birinci baskıdan bu yana emeği geçen herkese teşekkürü bir borç bilirim.

Beşinci baskıda yenilik olarak öncelikle birinci bölümde eğitim, öğretim ve öğrenmenin yeni tanımları yapıldı. Teknoloji çağrı denilen günümüzde akıllı telefon cebimize kadar girmişken hala 1980'li yıllarda yapılmış tanımların kullanılmasını eminim sizler de yadırgamışınızdır. Başta öğrencilerim olmak üzere, alanda pek çok kişinin görüşüne sunduktan sonra, kitapta yerini alan tanımların yaygın kabul görmesini ümit ediyorum. Testlerin adil olması için sonuçların güvenirliğinin teknik analizlerle ortaya konması gereklidir. Bu konuda sağlanması gereken koşullar birinci bölümde kısaca açıklandı.

Milli Eğitim Bakanlığının son birkaç yılda açık uçlu soru yazma konusunda eğitimleri teşvik ettiğini görüyoruz. Bu eğitim programlarında, öğretmenlerin konudaki eksikliklerini ve taleplerini görme fırsatı bulduk. İlkinci bölümde yazılı sınav başlığı altında, açık uçlu soru formatları örnekleriyle sunuldu. Ayrıca, yazılı sınav sorularının analitik ve bütünsel dereceli puanlanması arasındaki farklar belirtildi. Bağlantılı olarak, üçüncü bölümde internette pek çok yanlış uygulaması olan analitik ve dereceli puanlama anahtarları için birer örnek sunulmuştur. Dördüncü bölümde duyuşsal alan basamaklarının daha detaylı bir sınıflaması tablo olarak verildi. Dokuzuncu bölüm sınav sitemlerindeki son düzenlemelere göre güncellendi. Diğer baskılarda olduğu gibi TAP.exe'nin kullanımı açıklanarak, aynı örnek için el hesabı örneği eklerde verildi. Ayrıca bir adet ders planı örneği sunulmuştur.

Detaylı kaynak için, yazarla iletişime geçilerek <http://www.lms.gop.edu.tr> adresindeki ders portalında yer alan, kitabı temel olarak hazırlanmış çalışma kağıtları, ders notları ve örnek formlara ulaşılabilir. Ders portalını kullanan öğrenciler, 2003 yılından bu yana yazdığım 1800 maddelik soru bankasından dilediği kadar soru çözebilir. Teknolojiyi derslerime entegre etmem konusunda sundukları katkılarından dolayı Harun ÇİĞDEM, Yunus AYDOĞAN gibi BÖTE'ci meslektaşlarına teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak, ruhumun güzel evsahibeleri kızlarına ve canım aileme şükranlarımı sunuyorum. Kızların tabiriyle "sevdiklerimi gururlandırdığım için mutluyum".

Eylül 2018

Gülşah BAŞOL

DÖRDÜNCÜ BASKIYA ÖN SÖZ

Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme kitabının dördüncü baskısını gerçekleştirmenin mutluluğunu yaşıyoruz. Her baskında yapılan düzeltmelerle olabildiğince temiz bir kaynağa ulaştık. Emeği geçen herkese teşekkürler... Etkinlikler ile zenginleştirilmiş bir öğretime katkı sağlayabildiysek ne mutlu...

Üçüncü baskıda kitaba eklenen TAP.exe hakkında çok olumlu dönütler aldım; dördüncü baskıda çıktıının anlaşılırlığına katkı sağlamak için Ek4'teki örnek çıktı Türkçe karşılıklarıyla verildi. Geçen dönemlerde öğrencilerimin TAP.exe'yi kullanıp, analizlerini yorumladıklarına şahit olmak sevindiriciydi. Mevcut baskıda Ek 6'da Banu Başat ile birlikte hazırladığımız yapılandırılmış grip, test sınavı ve performans görevleri sunulmuştur. Kitabı temel alarak hazırlanmış çalışma kağıtları, ders notları ve örnek sınav formlarına word dosyası olarak ders portalından (<http://www.gulsahbasol.com>) ulaşabilirsiniz. Portalda Ölçme ve Değerlendirme dersi altında 2003 yılından bu yana yazdığım 1800 maddelik soru bankasından teşadüfi yöntemle çekilen izleme testleri ve deneme sınavlarından dilediğiniz kadar soru çözerek, doğru ve yanlışlarınızı anında görebilirsiniz.

Online öğretimle tanışmama öncülük eden Dr. Harun Çiğdem'e portalı kurma sürecinde ve soru bankasının hazırlanmasında tereddüsüz uzattığı yardım eli için teşekkür ederim. Teknolojiyi derslere entegre edebilmek hem şahsim, hem de öğrencilerim için paha biçilmez bir katkı oldu. Bundan beş yıl önce çevrimiçi öğretim platformlarını kullanma konusunda genç öğretmenleri sevkendirmek görevini üstleneceğimi söyleseler asla inanmadım.

Son olarak ama en önemlisi, sevgileriyle sarmaladıkları hayatı bir mutluluk küresine çevirdikleri için kızlarım Aslışah ve Ayda 'ya şükranlarımı sunuyorum. Ruhumun güzel evsahibeleri, sizin deyiminizle "sizi gururlandırdığım" için mutluyum.

Ocak 2016

Gülşah Başol

ÜÇÜNCÜ BASKIYA ÖN SÖZ

Üçüncü baskıyı gerçekleştirmenin mutluluğunu yaşarken, öncelikle kitabı dikkatle okuyarak ikinci baskıda gözden kaçan minik yazım yanlışlarına işaret eden kıymetli öğrencilerime teşekkür etmek istiyorum. Bu baskıda, grup etkinliklerine her bölümde yer verilmeye çalışıldı. Bununla birlikte aynı etkinlikler bireysel olarak ele alınarak performans görevleri şeklinde kullanılabilir; böylece öğrencilerin daha çok uygulama yapmaları sağlanabilir. Ayrıca Ek4'te test ve madde analizi yapmak üzere ücretsiz olarak bilgisayarlarınıza indirip kullanabileceğiniz bir bilgisayar programının bir örnek üzerinden tanıtımı yapılmıştır.

Üçüncü baskıya bir yenilik daha ilave edildi. 2003 yılından bu yana lisans ve yüksek lisans düzeyinde Ölçme ve Değerlendirme dersini okutuyorum. Senelerdir sınavlar için yazdığım sorulardan derlediğim 1700 çoktan seçmeli test maddesini iki yıldır öğrencilerimin kullanımına sunmuş bulunmaktayım. Ölçme ve Değerlendirme Ders kitabı okuyan öğrenciler, aynı zamanda <http://courses.e-materyal.com/course/index.php?categoryid=2> internet adresinden (Google arama motoruna Akademik Dersler Gülsah Başol yazarak sayfaya ulaşmanız mümkün) ders portalına kayıt olarak, bu test maddelerinden faydalanabilirler. İnternet erişimi olan herhangi bir ortamdan her bölüm için sınırsız sayıda onar maddelik izleme testleri, 20'şer maddelik arasınav ve final denemeleri almanız mümkündür. Moodle platformunda işleyen bu sistemle madde analizleri doğrultusunda temizlenmiş, psikometrik özellikleri bilinen geniş bir soru bankasından faydalananız yanlışlarınızı görüp düzeltebilirsiniz. Sayfada aynı zamanda kitabı derslerinde okutan öğretim elemanlarının kullanabileceği ppt sunuları, kitaptaki etkinlikler doğrultusunda dizayn edilmiş performans görevleri/proje ve kontrol listeleri gibi ek materyaller de yer almaktadır.

İstatistiksel hesaplamalar gerektirmesi nedeniyle Ölçme ve Değerlendirme dersi öğretmen adaylarının korkulu rüyası olarak bilinir. Ancak bu kitapta tanıtılan TAP gibi bilgisayar programları sayesinde analizlerin saniyeler içinde yapılacağını göreceksiniz. Her öğretmenin kendi soru bankasını oluşturduğu ve mesleğini profesyonel bir biçimde icra ettiği bir Türkiye'nin hayaliyle oluşturulan ders portalından Ölçme ve Değerlendirme dersini alan tüm öğrencilerin faydallanması ümidiyle...

Son söz olarak kendimi omzumda kanatlarım varmışcasına özel ve değerli hissettiren kızlarım Aslı ve Ayda'ya minik elliye hayatıma sağladıkları katkılar için minnetimi ifade etmeden geçemeyeceğim. İdeallerimizi besleyen gücün kalbimizden geldiği muhakkak... Ben sadece istedim, çalışmam için ortam hazırlayan onlardı.

Aralık 2015

Gülsah Başol

İKİNCİ BASKIYA ÖN SÖZ

Kitabın ikinci baskısı, farklı öğretmenlik branşlarından pek çok öğretmen adayının gerek dil ve anlatım gerekse içerik konusundaki dönütleri doğrultusunda şekil aldı. Bu süreçte, kitabı daha anlaşılır ve etkili kılmak adına ortaya konulan her türlü tavsiyeyi göz önünde bulundurmaya çalıştım. Kitabı ders çalışırken inceleyerek önerilerini benimle paylaşan sevgili öğrencilerime teşekkür ederim. Onların desteği ve öğrenme aşkı olmaksızın şu an bu kitabı okuyor olmazdı.

Temel düzeyde matematik bilgisi gerektirse de ölçme ve değerlendirme öğretmenlerin ürkütükleri bir alan olarak bilinir. Bu durum dikkate alınarak kitapta test ve madde istatistiklerinin ele alındığı bölümlerde her konunun uygulamalı örnekleri verilmiştir. Alınan dönütlər doğrultusunda performans görevleri tekrar düzenlenerek, eksik olan konularda yenileri eklendi. Yaparak, uygulayarak öğrenmeye imkan tanımı adına performans ve proje temelli olarak tasarlanan bu kitabı, öğretmen adaylarına faydalı olmasını temenni ediyorum.

Çalışma disiplinine hayran olduğum değerli meslektaşım Prof. Dr. Hasan Coşkun'a, Ankara-Tokat hattında mekik dokuduğu anlarda, kitaptan her hafta bir bölümü okuma inceliğini gösterip, aldığı notları benimle paylaşarak sağladığı katkılarından dolayı ayrıca teşekkür ederim.

Kitap üzerinde çalışıyorum dediğim anda dinginleşip evimizde sessizlik gemesi yüzdüren, avuçlarının içinde küçük kaldıklarını dün gibi hatırladığım elliyeyle omzumdaki yükleri hafifleten; güzel kızlarım Aslışah ve Ayda'ya sonsuz şükran duygularımla...

Ekim 2013

Gülşah Başol

BİRİNCİ BASKIYA ÖN SÖZ

1960'lardan bu yana, insanın mutluluğunu temel alan, öğrenmeye içsel bir süreç olarak yaklaşan yapılandıracı anlayışın etkileri her alanda çığ gibi büyümeye devam etmektedir. Davranışçı yaklaşımından yapılandıracı anlayışa doğru dönüşüm, en çok eğitim alanında kendini hissettirmiştir; sonuç olarak zaman içinde davranışçı anlayış okul kürsüsündeki yerini; bireyin ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarını temel alan bu yeni anlayışa terk etmek zorunda kalmıştır. Ülkemizde, 2004 yılından bu yana ilköğretim ve ortaöğretim programlarında alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerine yer verilmektedir. Bu durum ölçme ve değerlendirme alanındaki ders kitapları içeriklerinin tekrar ele alınmasını gerekliliğini kılmuştur.

Bu kitabın yazılmasındaki amaç, ülke genelinde öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının ölçme ve değerlendirme konusunda öğrenme ihtiyaçlarına cevap vermektedir. Kitapta, ölçme ve değerlendirme alanında bir eğitimcinin bilmesi gereken konular öğretimde izlenmesi tavsiye edilen sırada ele alınmıştır. Yapılandıracı yaklaşımda önemi vurgulanan pek çok alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemi, alışageldiğimiz geleneksel yöntemler, ölçme araçlarında bulunması gereken özelilikler, ölçme sonuçları üzerinde yapılabilecek istatistiksel analizler kitabın kapsamına alınan konulardan bazlıdır. Her bölümde yer alan performans görevleri ve sekizinci bölüm sonunda sunulan kapsamlı Test Projesi ile okuyucunun ölçme ve değerlendirme alanında uygulamaya dönük deneyimler kazanması hedeflenmiştir.

Kitabı Türkçe dil ve anlatım kurallarına uygunluğu bakımından değerlendiren Doç. Dr. Zekeriya Başkal'a, Yrd. Doç. Dr. Tuncay Böler'e ve Arş. Gör. Yaşar Şimşek'e ve eksik kaldığım noktalarda bilgisayar desteği sunan Yrd. Doç. Dr. Vildan Çevik'e katkılarından dolayı çok teşekkür ederim. Bunca sayfanın bir araya gelmesinde emeği geçen herkese ayrıca teşekkürler.

Bu kitap, desteğini her zaman yanında hissettiğim aileme ve varlıkllarıyla hayatımı onurlandıran kızlarım Aslışah ve Ayda'ya en derin şükran duygularımla ithaf olunur.

Kasım 2012

Gülşah Başol

Prof. Dr. Gülşah BAŞOL

1972 yılında Yozgat'ta doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Ankara'da gördü. 1989-1993 yılları arasında Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme lisans programını tamamlandı. 1994 yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesi kadrosunda YÖK burslusu olarak yurtdışında yüksek lisans ve doktora öğrenimi görmeye hak kazandı. 1995 yılında Virginia Old Dominion University'de Counseling programında yüksek lisansa başladı. 1996 yılında yatay geçişle geldiği Ohio University, College of Education, Department of Educational Studies, Educational Research and Evaluation programında 1997 yılında yüksek lisans ve 2003 yılında doktora programını tamamladı. 2004 yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalında *Yardımcı Doçent* olarak atandı. 2011 yılında aynı alanda *Doçent* unvanını aldı. 2016 yılından beri *Profesör* olan Dr. Başol aynı üniversitede anabilim dalı başkanı olarak çalışmalarına devam etmektedir.

İletişim:

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalı
60100 TOKAT

Tel: (0356)2521616-3640

Faks: (0356)212-1746

gulsahbasol@gmail.com
gulsah.basol@gop.edu.tr

İÇİNDEKİLER

Altıncı Baskıya Ön Söz	iii
Beşinci Baskıya Ön Söz.....	iv
Dördüncü Baskıya Ön Söz	v
Üçüncü Baskıya Ön Söz	vi
İkinci Baskıya Ön Söz.....	vii
Birinci Baskıya Ön Söz	viii

1. BÖLÜM

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRMENİN TEMEL KAVRAMLARI

Konu Başlıklar	1
Kazanımlar	2
Giriş.....	2
Ölçme ve Değerlendirmenin Eğitimdeki Yeri	3
Geleneksel ve Yapılandırıcı Yaklaşımın Karşılaştırılması	4
Ölçme, Değerlendirme ve Durum Belirleme.....	10
Değerlendirmenin Faydaları.....	12
Adil Değerlendirmenin Koşulları.....	13
Ölçmede Birim ve Birimlerin Özellikleri.....	14
Ölçek Türleri	16
Eski ve Yeni Ölçü Birimlerimiz	19
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirmenin Önemi	20
Ölçme ve Değerlendirmenin Kullanım Amaçları.....	22
Özet	23
Bölüm I-Sorular.....	24

2. BÖLÜM

GELENEKSEL ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ARAÇLARI

Konu Başlıklar	25
Kazanımlar	25
Giriş.....	26
Ölçülecek Davranışın Türüne Göre Ölçme Araçları	27
Bilişsel Alan Davranışları	30
Eğitim-Öğretimde Yaygın Olarak Kullanılan Ölçme Araçları	36
Geleneksel Ölçme ve Değerlendirme Yöntemleri	38
1. Yazılı Sınavlar	38
2. Objektif Sınavlar.....	47
a) Çoktan Seçmeli Testler	47
b) Doğru-Yanlış Maddeleri.....	57
c) Eşleştirme Maddeleri	60
d) Boşluk Doldurma Maddeleri.....	64
3. Sözlü Sınavlar	66
4. Uygulamaya Dönük Pratik Sınavlar	68
Özet	69
Bölüm II- Sorular	69

3. BÖLÜM

ALTERNATİF ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ARAÇLARI BİLİŞSEL ALAN DAVRANIŞLARI

Konu Başlıkları	71
Kazanımlar	72
Giriş.....	73
Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımı	73
Karşılaştırmalı Olarak Geleneksel ve Alternatif Değerlendirme Yaklaşımı.....	74
Bilişsel Alana Dönük Alternatif Değerlendirme Yöntemleri.....	77
1. Performans Görevleri ve Projeler	77
2. Portfolyo (Kişisel Gelişim Dosyası).....	79
3. Ödev ve Projelerin Değerlendirilmesi.....	80
4. Kavram Haritaları	86
5. Tanılayıcı Dallanmış Ağaç	92
6. Yapılandırılmış Grid	94
7. Kelime İlişkilendirme Testleri	97
8. Sözel Akıcılık Testleri	99
9. Gözlem ve Görüşme	99
10. Power Point Sunuları ve Posterler.....	102
11. Öğrenme Günlükleri	103
Özet	104
Bölüm III- Sorular.....	104

4. BÖLÜM

ALTERNATİF ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ARAÇLARI DUYUŞSAL VE PSİKO-MOTOR ALAN DAVRANIŞLARI

Konu Başlıkları	105
Kazanımlar	106
Giriş.....	106
Duyuşsal Alan Basamakları	107
Kişisel ve Sosyal Becerilerin Geliştirilmesinin Önemi	109
Duyuşsal Alan Kazanımlarını Ölçmeye Dönük Yaklaşımlar	111
1. Drama (Rol Oynama Yöntemi)	111
2. İlgi Envanterleri.....	111
3. Kişilik Testleri	112
4. Tutum Ölçekleri	113
5. İşbirliğine Dönük Öğrenme Ortamları.....	115
6. Öğrenci Değerlendirme Formu.....	115
7. Kaba Değerlendirme Formu.....	116
8. Öz Değerlendirme Formu.....	117
9. Grup ve/veya Akran Değerlendirmesi	120
Psiko-Motor Alan Basamakları	121
Performans Değerlendirmenin Önemi ve Kullanım Alanları.....	124
Performans Değerlendirmeye Dönük Ölçme Araçları.....	124
Özet	126
Bölüm IV- Sorular.....	127

5. BÖLÜM

GÜVENİRLİK

Konu Başlıkları	129
Kazanımlar	129
Giriş.....	130
Ölçmede Hata Terimi.....	131
Hata Türleri	131
Gerçek Puan Teorisi	134
Ölçmenin Standart Hatası.....	138
Standart Hata ve İki Puan Arası Farkın Güvenirliği.....	141
Ölçme Aracında Aranan Niteliklerden Biri Olarak Güvenirlik.....	142
Güvenirlik Katsayısı ve Hesaplanması.....	144
Birden Çok Uygulamaya Dayalı Yöntemler.....	144
Test- Tekrar Test Yöntemi	144
Paralel Testler (Eş Değer Formlar) Yöntemi.....	145
Karma Yöntem	145
Tek Uygulamaya Dayalı Yöntemler	146
Yarıya Bölme Yöntemleri.....	146
İki Yarı Arası Pearson Korelasyonunun Hesaplanması	146
Madde Kovaryanslarına Dayalı Güvenirlik Hesaplama Yöntemleri.....	147
Kuder Richardson Formülleri	147
Cronbach α Yöntemi	153
Ölçme Aracının Güvenirliğini Etkileyen Faktörler	161
Ölçme Aracıyla İlgili Özellikler.....	162
Testin Uzunluğu	162
Yönerge ve Maddelerin İfadesi.....	166
Kapsamın Benzerliği	167
Uygulama Koşulları.....	167
Puanlamada Objektiflik ve Bilinçli Olarak Yapılan Sütbjectiflik	167
Testi Alan Bireylerden Kaynaklanan Faktörler	168
Sınavı Veren Kişiden Kaynaklanan Faktörler	169
Ölçülen Özellikten Kaynaklanan Hatalar	169
Ölçme Aracından Kaynaklanan Hatalar	169
Özet	170
Bölüm V- Sorular	170

6. BÖLÜM GEÇERLİK

Konu Başlıkları	171
Kazanımlar	171
Giriş.....	172
Geçerlik.....	173
Geçerlik Türleri.....	176
1. Kapsam Geçerliği	177
a) Mantıksal Yaklaşım	177
b) İstatistiksel Yaklaşım.....	178
2. Yapı Geçerliği.....	179
a) Faktör Analizi	179
b) Yakınsal Geçerlik.....	180
c) Uzaksal Geçerlik	180
d) Ayırt Edici Geçerlik	181
e) Karşıt Gruplar Yöntemi	181
f) İçtutarlılık	181
3. Ölçüt Dayanaklı Geçerlik.....	182
a) Yordama Geçerliği.....	182
b) Uygunluk Geçerliği.....	184
4. Görünüş Geçerliği.....	185
Geçerliği Artırma Yolları.....	186
1. Kullanışlılık.....	187
2. Ekonomiklik Ölçütü	187
3. Uygulama Kolaylığı Ölçütü	188
4. Puanlama Kolaylığı Ölçütü.....	188
Özet	189
Bölüm VI- Sorular.....	189

7. BÖLÜM

ÖLÇME SONUÇLARI ÜZERİNDE YAPILAN TEMEL İSTATİSTİKSEL İŞLEMLER

Konu Başlıkları	191
Kazanımlar	192
Giriş.....	192
Ölçme Sonuçlarının Frekans Dağılımında Gösterilmesi	193
Frekans Dağılımları.....	193
Gruplandırılmış Frekans Dağılımları	196
Dağılımların İstatistiksel Yöntemlerle Betimlenmesi.....	200
1. Merkezî Eğilim Ölçüleri.....	200
a) Tepe Değer (Mod)	201
b) Aritmetik Ortalama (Ortalama)	201
c) Ağırlıklı Ortalama	201
d) Ortanca (Medyan)	202
2. Merkezî Dağılım Ölçüleri	204
a) Dizi Genişliği (Ranj)	204
b) Varyans, Standart Sapma ve Çeyrek Sapma.....	205
Dağılımların Değişkenliğinin Yorumlanması	212
1. Bağıl Değişkenlik	212
2. Normal Dağılım ve Dağılımların Kayışılılığı	213
Çarpıklık ve Basıklık Katsayılarının Hesaplanması.....	218
1. Çarpıklık Katsayısı	218
2. Basıklık Katsayısı.....	219
Ham Puanların Standart Puanlara Çevrilmesi.....	221
Standart Puanlar.....	221
a) z Puanları.....	221
b) T Puanları.....	222
Mutlak Başarı Oranı.....	223
Yüzdelik Puanlar.....	223
İlişki Ölçüleri	226
1. Pearson Çarpım Momentleri Korelasyon Katsayısı.....	226
2. Spearman Sıra Farkları Korelasyon Katsayısı.....	231
Özet	234
Bölüm VII- Sorular	234

8. BÖLÜM

TEST GELİŞTİRME SÜRECİ VE MADDE İSTATİSTİKLERİ

Konu Başlıkları	235
Kazanımlar	236
Giriş.....	236
Test Planının Hazırlanması.....	236
Madde Havuzunun Oluşumu	238
Maddelerin Gözden Geçirilmesi.....	240
Deneme Formunun Uygulanması.....	241
Performans Görevi Yönerge.....	244
Madde Analizi.....	245
Madde İstatistikleri	246
1. Madde Güçlük Derecesi (p_j)	246
a) Basit Yöntemle Madde Güçlük Derecesi	247
b) Henryson Yöntemi ile Madde Güçlük Derecesi.....	248
c) %27'lik Alt–Üst Grup Yöntemi ile Madde Güçlük Derecesi.....	249
2. Madde Varyansı ve Standart Sapması	250
3. Madde Ayırt Edicilik Gücü (r_{jx}).....	251
a) Basit Yöntemle Madde Ayırt Edicilik Gücü (r_{jx})	252
b) Henryson Yöntemi ile Madde Ayırt Edicilik Gücü (r_{jx})	252
c) %27'lik Alt Grup Üst Grup Yöntemi İle Madde Ayırt Edicilik Gücü.....	254
d) Fan Tablosu ile Madde Güçlük İndeksi ve Madde Ayırt Edicilik Gücünü Belirleme.....	255
e) Madde Güvenirlilik Katsayısı (r_j)	255
Nihai Formun Oluşumu	259
Madde İstatistiklerinden Elde Edilen Test İstatistikleri	260
1. Testin Aritmetik Ortalaması, Ortalama Güçlük Düzeyi.....	260
2. Testin Varyansı ve Standart Sapması.....	261
Özet	261
Test Projesi	262
Test Projesi Yönertesi.....	263
Proje Değerlendirme Dereceli Puanlama Anahtarları.....	264

9. BÖLÜM

ÖĞRENME ÇİKTILARINI NOTA DÖNÜŞTÜRME

Konu Başlıkları	267
Kazanımlar	268
Giriş.....	268
Değerlendirme	269
Öğrenme Çıktılarını Nota Dönüştürme.....	271
İlk ve Ortaokullarda Sınav Yönetmeliği.....	271
Ortaöğretimde Öğrenci Yerleştirme Sınavları	273
Ortaöğretim Sınav Yönetmeliği.....	274
Yükseköğretimde Öğrenci Yerleştirme Sınavları.....	275
Genel Olarak Değerlendirme Formları	279
1. Referans Noktasına Göre Değerlendirme Türleri.....	281
a) Kriter Referanslı Değerlendirme	281
b) Konu Alanı Temelli Referanslar	283
c) Hedef/Kazanım Temelli Referanslar	283
d) Tam Öğrenme Temelli Referanslar	287
e) Norm Referanslı Değerlendirme	287
2. Amacına Göre Değerlendirmeler	288
a) Performans Odaklı Değerlendirme.....	288
b) Teşhis Edici Değerlendirme.....	289
c) Yerleştirme Amaçlı Değerlendirme.....	290
d) Biçimlendirici Değerlendirme.....	290
e) Süreç Değerlendirme	290
f) Düzey Belirleyici Değerlendirme	291
Özet	292
Bölüm IX- Sorular	293
 Kaynakça.....	294
Ekler	298

BÖLÜM 1

Ölçme ve Değerlendirmenin Temel Kavramları

KONU BAŞLIKLARI

Giriş

Ölçme ve Değerlendirmenin Eğitimdeki Yeri

Geleneksel ve Yapılandırıcı Yaklaşımın Karşılaştırılması

Eğitim, Öğretim, Öğrenme ve Ölçme ve Değerlendirme

Ölçme, Değerlendirme ve Durum Belirleme

Ölçmede Birim ve Birimlerin Özellikleri

Ölçek Türleri

Eski ve Yeni Ölçü Birimleri

Eğitimde Ölçme ve Değerlendirmenin Önemi

Ölçme ve Değerlendirmenin Kullanım Amaçları

Özet

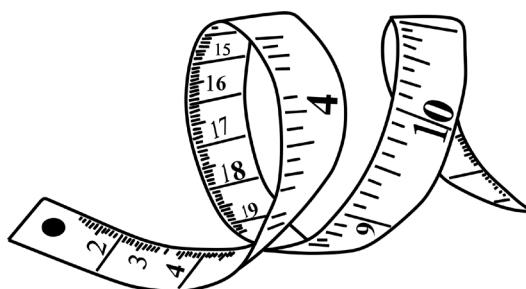
Sorular

KAZANIMLAR

Bölüm sonunda öğrencinin elde etmesi beklenen kazanımlar:

- ✓ Eğitim, öğrenme ve öğretim terimlerini tanımlar.
- ✓ Ölçme, değerlendirme ve durum belirleme kavramlarını tanımlar.
- ✓ Değişken, birim ve ölçek kavramlarını tanımlar.
- ✓ Öğretim etkinliklerinde ölçme ve değerlendirmenin kullanımına örnekler verir.
- ✓ Verilen bir değişkenin türünü söyler.
- ✓ Ölçek türlerini örnekleyerek açıklar.
- ✓ Öğretimde ölçme ve değerlendirmenin yerini açıklar.
- ✓ Ölçme ve değerlendirmenin kullanım amaçlarını sıralar.
- ✓ Öğretim sürecinde ölçme ve değerlendirmenin önemini açıklar.

GİRİŞ

Bu bölümde öncelikle ölçme ve değerlendirmenin öğretim içindeki yeri ve önemi üzerinde durulmuştur. Ardından, geleneksel ve yapılandırıcı yaklaşımın karşılaştırılması, ölçme ve değerlendirme alanında sık kullanılan terimler ve son olarak ölçme ve değerlendirmenin önemi ve kullanım amaçları gözden geçirilmiştir.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRMENİN EĞİTİMDEKİ YERİ

Öğretimin olduğu her dönemde kuşkusuz ölçme ve değerlendirmeye ihtiyaç duyulmuş; kurul kararları, öğretmen görüşleri, sınavlar, portfolyolar ve daha adını sayamayacağımız pek çok araçla öğrenci başarısı ortaya konmaya çalışılmıştır. Herkesin okul anıları arasında sınavlara, sözlülere, başarılı veya başarısız kopya girişimlerine ilişkin birkaç anı vardır. Sınavda muzip bir arkadaşın önumüzden çektiği kağıt, geri gelsin diye döktüğümüz kızılçık terleri, belki tutar ümidiyle mantığa büründürüp yazdığınıza cevaplar, seneler sonra bile yüzümüzü güldürür. Madalyonun arka yüzünde ise SBS'sinden KPSS'sine, LYS'sinden YGS'sine, herkesi bir şekilde ilgilendiren sınavlar olsa gerektir.

Ölçme ve değerlendirme öğretimin vazgeçilmez bir parçasıdır. Öyle ki ölçme ve değerlendirmesiz bir öğretim neredeyse düşünülemez. Burada Summerhill'den bahsetmek yerinde olacaktır. 1921'de İngiltere'de Alexander Sutherland Neill tarafından kurulan Summerhill Yatılı Okulunda öğrenciler neyi, ne zaman ve nasıl yapacaklarına kendileri karar vermektedir. Neill'e göre özgürlük, başkalarının haklarını çiğnemediği sürece öğrencinin okulda dileğini yapmasıdır (Neill, 1960). Özgürüklerin vurgulandığı, sorumluluk duygusu geliştirmenin önemsendiği bu okulu, öğrenci dilerse hiç sınav olmadan tamamlayabilir. Bu duruma benzer olarak, Fuchs ve Fuchs (1984) bir çalışmada bir grup öğretmen adayının öğrencilerin bir dersteki gelişmelerini izlemelerini sağlamış ve öğrenci performanslarını tahmin etmelerini istemiştir. Araştırma sonuçları öğretmenlerin verdiği puanlarla aday öğretmenlerin tahmin ettikleri öğrenci başarısının tutarsız olduğunu ve başarının çocukların *lehine* olarak, olduğundan yüksek tahmin edildiğini ortaya koymuştur. Sınavlar her ne kadar mükemmel olmasa da tahminle not vermekten daha az hata içerecekleri muhakkaktır.

Öğretimi eğitimden ayıran en temel özellik gelişigüzel yürütülmemesi ve rastlantılara bağlı olmamasıdır. Öğretim, programda öngörülen hedeflerle başlar. Türk eğitim tarihinde *gaye*, *maksat*, *amaç*, *erek* ve *hedef davranış* gibi farklı isimler verilen *hedef* terimine 2004 yılından bu yana Millî Eğitim Bakanlığınca benimsenen *kazanım* terimi de eklenmiştir. Hedeflere ulaşılıp ulaşmadığını anlamadan yolu ölçülebilir göstergelerle ifade edilmesidir. Öğretimin göstergelerinin hedef, hedef davranış ve kazanım formunda ifade edilişi aşağıdaki sekildedir.

Örnek 1.1

Öğretimde hedef kavramını bilme (Hedef)

Öğretimde hedef kavramını tanımlayabilme (Hedef Davranış)

Öğretimde hedefi tanımlar. (Kazanım)